

Araştırma Makalesi

Eleştirel Realizm Açısından Bir Değerlendirme: Uluslararası İlişkiler Disiplininin Saçı Var mıdır?

Hüseyin SÜRÜCÜ

Serbest Araştırmacı

hsurucu79@gmail.com, ORCID: 0000-0001-9104-2529

Öz

Çalışma uluslararası ilişkiler disiplininde verili kabul edilen büyük tartışmaları, beşinci tartışmanın kavram setiyle ilk dört tartışmayı açıklamaktır. Çalışma, Newton mekaniğini kendi düşüncesine uyarlayan Hume'cu bakışın öne çıkardığı dünyadan kaynaklı yaşanan tartışmaların disiplinini tekdüzeleştirdiğini savunmaktadır. Bu sebepten dolayı ilk dört tartışmanın sebebi olan yapıdan bağımsız olarak disiplinin ilerlemesi tartışmalar özelinde tekrar tanımlanabilir mi? sorusuna cevap aramıştır. Soruya cevap bulmak için eleştirel realizm ile uyumlu karmaşıklık ve kuantum teorilerinin kavram seti açıklayıcı araştırmanın basamaklarında kullanılmıştır. Çalışmanın sonunda söz konusu kavram setiyle ilk dört tartışmanın açıklanabildiği ve açıklayıcı araştırma basamaklarıyla literatüre farklı bir açıdan yaklaşma ihtimali görülmüştür. Ayrıca farklı disiplinlere ait kavramların kullanımıyla ontolojik olarak bilimin birliğine destek verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Eleştirel realizm, kuantum teorisi, karmaşıklık, bilimin birliği, büyük tartışmalar.

Jel Sınıflandırma Kodları: D81, F51, Y80, Z100

An Assessment in terms of Critical Realism: Does the Discipline of International Relations have Hair?¹

Abstract

The paper is to explain the great debates accepted as given in the discipline of international relations, the first four debates with the concept set of the fifth debate. It argues that great debates stem from the world brought to the fore by the Humean perspective, which adapts Newtonian mechanics to its own thought, uniformizing the discipline. For this reason, regardless of the structure that caused the first four debates, can the progress of the discipline be re-defined in terms of debates? The paper sought an answer to the question. To answer the question, the concept set of complexity and quantum theories compatible with critical realism has been used in the steps of explanatory research. At the paper, it was seen that the first four discussions could be explained with the concepts set in question and the possibility of approaching the literature from a different perspective with explanatory research steps. In addition, the use of concepts from different disciplines supported ontologically the unity of science.

Keywords: Critical realism, quantum theory, complexity, the unity of science, great debates.

JEL Classification Codes: D81, F51, Y80, Z100

¹ Extended abstract is presented at the end of the article

Geliş Tarihi (Received): 15.05.2023 – Kabul Edilme Tarihi (Accepted): 02.12.2023

Atıfta bulunmak için / Cite this paper:

Sürücü, H. (2023). Eleştirel realizm açısından bir değerlendirme: uluslararası ilişkiler disiplininin saçı var mıdır?. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13 (4), 1412-1442. DOI: 10.18074/ckuiibfd.1297221.

1. Giriş

Uluslararası ilişkiler disiplini (Uİ), çalışma sahası olarak 1. Dünya Savaşı'nın hemen arkasından doğsa da içerdiği hususlar bakımından Antik Yunan'a hatta çok daha öncesine dayandırılmaktadır (Özlük, 2019, s. 103). Uİ'nin geçmişten günümüze kadar geldiği noktada yapılan çalışmaların sistematik olarak yapılması için ontoloji - epistemoloji, metodoloji ve terminoloji anlamında ortak bir dile sahip olmasının gerekliliği hususunda çeşitli görüşler öne çıkmıştır. Literatürde bu gibi hususların çoğu Büyük Tartışmaların içerisinde irdelenmiştir.

Çalışmadaki temel soru, tartışmaların sebebi olan yapıdan bağımsız olarak disiplinin ilerlemesi, tartışmalar özelinde tekrar tanımlanabilir mi? Çalışmadaki yapı, Newton mekaniğini kendi düşüncesine uyumlayan Hume'cu bakışın (indirgemeci pozitivizm) öne çıkardığı dünyadır. Çalışma da disiplinde yaşanan tartışmaların kaynağını bu yapı görmektedir. Hatta bu yapının disiplinini tekdüzeleştirdiğini iddia etmektedir. Bu yüzden karadelikler için söylenen başlıktaki cümleyi disiplinin durumuna uyarlamıştır. Çünkü fizikçilere göre karadeliklerin saçının olmaması demek, onları birbirinden ayırt eden özelliklerinin olmaması anlamına gelmektedir (Bekenstein, 2019, s. 30). Ayrıca çalışma, Uİ'deki tartışmaların Hume'cu anlayış içerisinde yaşanmasına rağmen beşinci tartışmanın kavram setiyle diğerlerinin açıklanabileceğini göstermektedir. Bu minvalde çalışmada güdülen amaçlar:

a. Büyük tartışmaları tarihsel ve sebep odaklı gelişimini ortaya koyarak, odaklanılan alanları ve geldiği son nokta olan beşinci tartışmanın ilk dört tartışmadan ayrıldığı noktayı göstermektir.

b. Beşinci tartışmanın temelini oluşturan ve çalışmanın önemli bir iddiası olan eleştirel realizm (ER) perspektifinden karmaşıklık, kuantum fiziğinin kavramlarını metaforik kullanımıyla, tartışmaları açıklayarak ontolojik olarak bilimin birliğine destek olmaktır.

c. Çalışma, tartışmalarda beklenen ve gerçekleşen arasındaki temel farkın nedenini felsefi yaklaşımdan kaynaklandığını iddia ederek ER'yi görünür kılma amacındadır. Çünkü ER, felsefeyi mevcut bilimlerin "yardımcısı" ve bazen de yeni bilimlere ortaya çıkaran bir araç olarak görmektedir (Patomäki, 2010, s. 64).

Çalışma, iddiasını ispatlamak ve amaçlarını gerçekleştirmek için ileriki bölümlerde açıklanan ER'ye dayalı açıklayıcı araştırmanın basamaklarını kullanmıştır. Bu yöntemle disiplinin sadece dikotomiler arasına nasıl sıkıştığı değil, aynı zamanda bu dikotomilerin nasıl aşılacağı da ortaya koyulmuştur. Böylece Uİ'nin kendine özgü ve merak uyandırıcı tarafı öne çıkarılarak sonraki çalışmalarda disiplinin farklı felsefi yaklaşımları kendi bünyesine adapte etmesine ve etkileşimde bulunduğu diğer disiplinleri, bilimin birliğini de kullanarak etkilemesine katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Uİ’de yaşanan hem büyük tartışmalara hem de metaforların sosyal bilimlere adaptasyonuna yönelik sayısız çalışma bulunmaktadır. Hatta kuantum teorisinin Uİ alanında kullanılması sonucunda farklı bakış açılarının gelişmesine yol açacağı değerlendirilmektedir (Salter, 2022, s. 262). Özellikle alanda konuyla ilgili çalışmalar hız kazanmış olsa da çalışmaların temelinde Alexander Wendt’in “Quantum Mind and Social Science Unifying Physical and Social Ontology”, James Der Derian ve Alexander Wendt’in editörlüğünde hazırlanan “Quantum International Relations: A Human Science for World Politics” ve Security Dialogue’un Kasım 2020 sayısında “Uluslararası İlişkilerin Kuantumlaşması” üzerine çalışmaları ile Laura Zanotti’nin “Ontological Entanglements, Agency, and Ethics in International Relations” kitabı öne çıkmaktadır. Buna karşın Türk literatüründe ise ER veya karmaşıklık ve kaos özelinde görece az çalışmaya sahipse de, kuantum fiziğinin Uİ’ye uyarlanması ve ER temelli açıklayıcı araştırmaya yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma hem felsefesi hem de yöntem açısından farklıdır. Çünkü Wendt’in çalışması inşacılık yaklaşımının kuantum dinamikleriyle açıklanması yönündedir. Çalışmada Wendt, pozitivist kimliğinden uzaklaşmamaktadır. Zanotti ise çalışmasını kuantum fiziğinin kavramlarını Foucault’un kavramlarıyla özdeşleştirerek yaptığından dolayı felsefi anlamda anti-realisttir. Bu çalışma ise, literatürde sayısız kere ele alınan bir konuyu kuantum ve karmaşıklık kavramlarını metaforik anlamda kullanarak ontolojiyi önceleyen ER perspektifindeki bir yöntemle incelediğinden ayrı bir özellik taşımaktadır.

Bu minvalde çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Uİ’de yaşanan büyük tartışmaların incelenmesine temel oluşturmak amacıyla kuramsal bir çerçeve sunmaktadır. Burada ER ve ona dayalı açıklayıcı araştırmanın basamakları açıklanmıştır. İkinci bölümde tartışmalar belirlenen yöntemle açıklanmıştır. Bu bölümde önce tartışmalar betimlenerek analitik çözümlenmeye tabi tutulmuştur. Betimleme esnasında tartışmaların odağına inilirken, analitik çözümlenmede tartışmaların ortaya çıkmasına neden olan olayların bazılarında (sayfa ve kelime kısıdını aşmamak için) değinilmiştir. Bu ikisi çalışmada aynı anda olacaktır. Analitik çözümlenmede tartışmalar, siyasi, ekonomik, bilimsel ve teknolojik ile kültürel boyutlarda incelenmiştir. Böylelikle ileriki safhalarda anlatılan ontolojik hata ve ontolojinin epistemolojiye indirgenmesinin nedenleri ve doğurduğu sonuçlarla ilgili altyapının teşkil edilmesi hedeflenmiştir. Tikeldengelim aşamasında, dört tartışma ER perspektifinden kuantum ve karmaşıklık teorilerine ait kavramlarla tekrar betimlenmiştir. Geri çıkarım ve farklı soyutlamaları ve teorileri karşılaştırma ile somutlaştırma ve bağlamsallaştırma bir arada irdelenmiştir. Bu aşamada hem Hume’cu hem de tikeldengelim sonucunda yeniden betimlenen tartışmaların geçerli olduğu dünyalar karşılaştırılmıştır. Daha sonra da somutlaştırma ve bağlamsallaştırmada farklı yapı ve mekanizmaların somut durumlarda nasıl belirginleştiği açıklanarak beşinci tartışmanın ayrıştığı nokta ortaya koyulmuştur. Üçüncü bölümde ilk iki bölümde elde edilen çıkarımlardan farklı bir bakış açısıyla yaklaşılarak ileride farklı konularda yapılacak çalışmalara ve ontolojik açıdan bilimin birliğine de katkı sunulması hedeflenmiştir.

2. Kuramsal Çerçeve

2.1. Eleştirel Realizm

ER, ontolojik realizm, epistemolojik görelilik ve akılcı yargılamadan (judgemental rationalism) ve bunlarla ilişkili özgürleştirme teorisini içermektedir. Ontolojik realizm, gerçek denilen şeyin oluşumuna yöneliktir. ER, gerçekçiliğin anlaşılabilmesi için dünyanın farklılaştırılmış, yapılandırılmış, katmanlı ve nedensel güçlere sahip olması gerektiğini öne sürmektedir (Patomäki, 2003, s. 8). ER’de gerçek, insanın tasavvurundan bağımsız ve hareket ettiğiinden bilginin geçişsiz hali olarak tanımlanmıştır.

ER’nin ikinci dayanağı olan epistemolojik görecilik, gerçeğin katmanlı olması sebebiyle tüm inançların ve bilgi iddialarının sosyal olarak üretildiğini, bağlamsal ve yanılabilir olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla gerçeklik, sürekli değişime uğratılmaktadır. Hatta bununla ilişkili olarak Bhaskar (2018, ss. 15-16) katmanları, gerçek (ontolojik), aktüel ve ampirik olarak üçe ayırırken katmanların birbirine indirgenemez olduğunu ve bir katmanda ortaya çıkan hususun farklı bir nedene dayanması gerektiğini vurgulamıştır. Dolayısıyla bilimsel pratikler, belli bir bağlam ya da dünya görüşü içerisinde üretildiğinden her daim geçerliliği yoktur (Yalvaç, 2019). Bhaskar (2018, ss. 15-16) bu durumu bilginin geçişli hali olarak tanımlamaktadır. Bu iki hal birleştirildiğinde geçişli boyutun zaman içerisindeki gelişimi geçişsiz boyut üzerindeki bilginin devamlı üretilmesine ve bu da geçişsiz boyut içerisindeki yapıların devamlı dönüşmesine yol açmaktadır (Bhaskar, 2017, ss. 31-34). Bu husus, her kuramsal açıklamanın kendisini aşabilecek olan ardılı için bir öngörü sağlarken, teorik yapıların ortaya çıktıkları bağlamlar içinde anlaşılmasının gerekliliğini (Biersteker, 2022, s. 203) ve bilginin nasıl karmaşıklaştığını da göstermektedir.

Akılcı yargılama ise, bilginin karmaşıklaşmasına rağmen, sağlam temelli modeller inşa etmenin ve onların doğruluğu hakkında makul yargılarda bulunmanın mümkün olduğu anlamına gelmektedir (Patomäki, 2003, s. 9). Bunun için günün şartlarında araştırılan gerçeğin, bağımsız olarak var olan ve olgu ötesi biçimde aktif olan mekanizmalarının bilgisini üreten modeli seçmektir (Bhaskar, 2018, s. 181). Başka bir deyişle incelenen nesnenin doğasına yönelik akılcı açıklamayı üreteni öne çıkarmaktır.

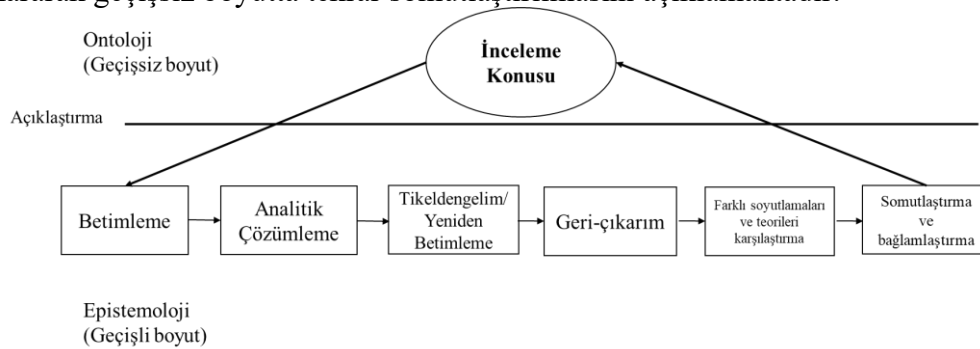
Özgürleştirme ise, ER’nin önemli bir bileşenidir. Özgürleştirmenin özü, anlamların hem sosyal pratikler hem de ilişkiler için gerekli olduğu ve eleştirilebileceği fikrine dayanmaktadır. Çünkü eleştirinin varlığı sadece bilginin geçişsiz ve geçişli hali arasındaki etkileşimin sonucunda ortaya çıkan durumları, bazı teorileri veya söylemleri görmezden gelmesini ya da açıklayamamasını göstermemektedir aynı zamanda bunların insanın düşüncelerini gereksiz yere kısıtladığını da ortaya koymaktadır (Patomäki, 2003, ss. 9-10). Dolayısıyla farklı açılardan olguya

yaklaşarak derin yapıları ve mekanizmaları aramak zihnin özgürleşmesini sağlamaktadır.

2.2. Eleştirel Realizme Dayalı Açıklayıcı Araştırma

ER, bilimsel çalışma için özel bir yöntem geliştirilmesi ihtiyacını gereksiz bulmaktadır. Çünkü bir şeyin ontolojik olarak var olduğunun kabulü (bilginin geçişsiz hali), kendisinin sorun olarak kabul ettiği mekanik neden-sonuç ilişkileriyle (indirgemeci pozitivist yaklaşım) ortaya koyulması (bilginin geçişli hali) temelde ontolojik varlığın bir bileşeninin ya da o anki zaman ve mekana göre tanımlanan kendisinin ortaya koyulması demektir. Başka bir deyişle, sosyal bilimler temalı araştırmalar başta ontolojik ve sonra buna dayalı epistemolojik kabuller içermektedir. Ayrıca sosyal bilimler, doğa bilimlerine göre açık sistemlerdir. Açık sistemlerde çalışan çok sayıda mekanizma vardır ve bu nedenle bilginin entegrasyonu ontolojiden başlamalıdır (Danermark, 2019, s. 371). Dolayısıyla ER, epistemolojik görecelik nedeniyle pozitivist uygulamalara karşı değildir. Karşı olduğu husus, pozitivist yöntemlerin öncelenmesiyle, yöntemin sahip olduğu kısıtlar sebebiyle beklenen hedeflere ulaşılamaması ya da göz ardı edilen değişkenleri bulamama ihtimalidir (Danermark vd., 2018, ss. 243-247). İhtimalin gerçekleşmesi sadece pozitivist yaklaşımlara has değildir. Araştırmanın doğası bir yöntemle ya da modele sıkıştırıldığında da benzer sonuçların oluşması kaçınılmazdır. Dolayısıyla çalışmada kullanılan model, kılavuz olarak değerlendirilmelidir (Danermark vd., 2018, s. 179).

Şekil-1'deki model, 6 basamaktan oluşmaktadır (Danermark vd., 2018, ss. 180-181). Model araştırma konusunun geçişsiz boyuttan geçişli boyuta geçerek, bir dizi işleme tabi olduktan sonra konuya neden olan mekanizmaların ya da yapıları ortaya çıkararak geçişsiz boyutta tekrar somutlaştırılmasını açıklamaktadır.²

Şekil 1: Açıklayıcı Araştırma Modelinin Aşamaları

Birinci aşama, betimlemedir. Bu aşamada, inceleme konusu betimlenir. İkinci aşamada farklı bileşenlere, yönlere ve boyutlara ayrılarak anlamlı bir ilişki tespit

² Söz konusu şekil Berth Danermark'ın "Applied interdisciplinary research – a critical realist perspective" isimli makalesinden alınmıştır. Kaynakçada gerekli bilgiler mevcuttur.

edilmeye çalışılır. Üçüncü ve dördüncü aşamalar, Hume tarafından betimlenen nedenselliği temel alan ve indirgemeci pozitivizmin düşünce modellerinden farklı bir bakış açısını ortaya koymaktadır. Hatta bu modelin gücünü bunlar oluşturmaktadır. Hume'cu düşünce modellerinde tümdengelim ve tümevarım önemliken bu modelin can alıcı noktaları üçüncü aşamadaki tikeldengelim (retroduction) ve dördüncü aşamadaki geri-çıkarmadır (abduction). Tikeldengelimde tespit edilen ilişkiler, yeni teorilerle tekrar betimlenir. Çalışma özelinde bu noktada kuantum fiziği ve karmaşıklık teorilerinin kavramları kullanılmıştır. Böylelikle araştırma konusuna ilişkin özgün fikirler yeni bir bağlam içerisinde tekrar konumlandırılmıştır. Geri çıkarım aşamasında tikeldengelim için hangi niteliklerin var olması gerektiği sorusuna cevap aranarak bağlamın doğası açıklanmıştır. Beşinci aşamada ise üçüncü ve dördüncü aşamalarda ortaya koyulan ilişkilerin geçerliliğini sağlayan bağlamın görece açıklayıcı gücü ortaya konulmuştur. Bu işlem, dördüncü aşamanın bir parçası olarak da uygulanabilmektedir. Son olarak altıncı aşama olan somutlaştırma ve bağlamaştırmada farklı yapı ve mekanizmaların somut durumlarda nasıl belirginleştiği incelenerek oluşan yeni durum ortaya koyulmuştur (Danermark vd., 2018, ss. 133-181). İşte bu nokta Kuhn'un deyimiyle olağan bilimin, söylem gücünü tam anlamıyla yitirdiği noktadır.

3. UI Disiplinindeki Tartışmaların Açıklanması

Disiplindeki tartışmalarla ilgili bazı şüpheler vardır (Teschke, 2003, ss. 3-4). Literatürde tartışmaların olmadığı ve disiplin tarihinin de bu olmayan tartışmalar üzerinden yazılmamasının gerektiğine yönelik yorumlara rastlanılmaktadır (de Carvalho vd., 2011, ss. 754-755; Schmidt, 2006, s. 256). Tüm bunlara rağmen çalışma, tartışmaları ER perspektifinde irdeleyerek disiplin tarihinin yazımına hakim felsefenin sahip olduğu kısıtların belirlenmesine ve yapılacak çalışmalarda kullanılacak farklı yaklaşımlarla bunların aşılmasına ve disiplinin ilerlemesine yardımcı olma hedefindedir. Çünkü tartışmaların tarihsel dizilimi, dizilim sırasındaki gelişimlerin disiplin üzerindeki etkileri ve disiplin tarihinin büyük tartışmalar özelinde konumlandırılması ontolojik anlamda disiplinin gelişimine de işaret etmektedir. Çalışma da tartışmaların, zamanın ruhunu gözetilerek yenilendiğini düşünmektedir.

3.1. Betimleme ve Analitik Çözümleme

3.1.1. Birinci Tartışma (İdealizm-Realizm 1919-1950)

Tartışmanın temeli, I. Dünya Savaşı'nın yıkımının bir daha olmamasına yönelik soruya dayanmaktadır. Disiplinin kurucu miti olarak da görülen birinci tartışma, realistler ile idealistler arasındadır (Kahler, 2018, s. 36). Öznesi, metot ya da bilim felsefesinden ziyade kuram olmuştur (Şatana, 2015, s. 17).

3.1.1.1. Siyasi Boyut

Fransız İhtilali sonrasında kuvvetlenen milliyetçilik akımlarının ve self determinasyon ilkesinin etkisiyle artan devlet sayısı, devletlerarasındaki sınır sorunları, Almanya'nın güvenlik sorunu, 1870'li yıllardan sonra Avrupa Uyumunun dayandığı bloklar arasındaki askeri, siyasi ve ekonomik dengenin yıkılması sonucunda güç dengesindeki değişimlerin hesap edilememesi ve olası savaş durumunu engelleyebilecek kişi veya kurumun eksikliği sonrasında artan belirsizlik ortamının getirdiği korku, savaşın ortaya çıkmasını ve yıkıcı etkisinin artmasını kolaylaştırmıştır (Sander, 2013a, ss. 343-353). Bu dönemde yaşanan iki olay bundan sonraki dönemleri derinden etkilemiştir. Birincisi, ABD'nin Üçlü İtilaf Devletleri tarafında savaşa girmesidir. Bu hamle ABD'nin bağlaşıklarına güç kazandırsa da, ABD Başkanı Wilson'un savaş sonrası tahayyül ettiği dünyayla bağlaşıkları arasındaki ayrımı su yüzüne çıkarmıştır. İkincisi de, Karl Marks'ın öğretilerini rehber edinen Lenin tarafından Bolşevik İhtilali'nin gerçekleşmesi ve sonrasında Sovyet Sosyalistler Birliği'nin (SSCB) kurulmasıdır. Savaş sonrası dönemde Lenin ve Wilson'un politikalarında Avrupa merkezli olmamaları ve savaştan sonra programlarını buna göre şekillendirmeleri uluslararası politikada bağlamının değiştiği noktadır. Çünkü savaş sonrası dönemde Avrupa'nın üstünlüğünü yitirdiğinden dolayı Avrupa politikasının yerini dünya politikası almıştır. Ayrıca savaş sonrasında imzalanan barış anlaşmalarının mağlup devletlere dayattıkları hususların halklar üzerinde oluşturduğu nefret, Üçlü İttifak'ta bulunan İtalya'ya verilen sözlerin tutulmaması ve Milletler Cemiyeti'nin etkisizliği gibi diğer siyasi sonuçlara da yol açmıştır (Sander, 2013b, ss. 384-393).

3.1.1.2. Ekonomik Boyut

Savaş öncesinde, endüstri devrimi sonrasında üretim için artan yeni pazarlar, biriken sermayenin yeni yatırım alanları ve hammadde ihtiyacı Avrupa'nın zenginleşmesine katkı sağlarken yeni sorun alanlarının ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır (Sander, 2013b, s. 346). Bunun yanında savaştan önce dünya finans düzeninin millileştirilmesi, devletlerin altın kaynaklarını güven altına almak istemesi ve seferberliği kolaylaştırmak için devletlerin sabit kur sisteminden ayrılmaları altın standardını çökertmiştir (Gilpin, 2017, ss. 162-163). Başka bir deyişle liberal ve merkantilist politikalar, hem devletlerarasındaki ilişkilerin dönüşmesine hem de toplum katmanlarındaki yapıyı değiştirerek sosyal gerilim ve tehlikelerin önünü açmıştır.

Hume'cu bir yaklaşımla savaşa yol açan ekonomik sebeplerin ortadan kaldırılmasıyla her şeyin normalleşeceğine dair inanç, 1922 Cenevre Konferansı'nda altın-kur standardının oluşturulmasını sağlamıştır. Fakat savaş öncesinde finansal güç olan İngiltere'nin savaş sonrasında gücünün azalması Büyük Buhrana giden yolu açmıştır. Dolayısıyla savaş sonrasında Avrupa'da meydana gelen ekonomik kriz, yerel refahı ve uluslararası rekabeti uluslararası normlardan daha önemli hale getirmiştir (Gilpin, 2017, ss. 164-165). Tüm bunlar Almanya'da Nazilerin, İtalya'da Faşistlerin iktidara gelmesini kolaylaştırmıştır

(Sander, 2013a, ss. 17-26). Ayrıca bu dönemde SSCB, Avrupa'nın kapitalist düzeninden farklı yeni bir ekonomik modelle ortaya çıkmıştır. Bu düzenin savaş sonrasında kurucusu olan Lenin, kapitalist sistemin dünyayı geliştirdiğini kabul ederken, gelişmenin eşit dağılmadığını vurgulamıştır (Gilpin, 2017, s. 56). Bu yaklaşım ileride kendi kurduğu sistemin dayanağını teşkil etmiştir.

3.1.1.3. Bilimsel ve Teknolojik Boyut

Dönemin öncesinde yaşanan teknolojik ilerlemelerin etkisi de problemlerin ortaya çıkışını etkilemiştir. Bunlardan bazıları 1763'te buharla çalışan makinenin icadı, 1807'de buharlı makinenin gemilere uygulanması, 1840'da ilk düzenli okyanus ötesi buharlı gemi seferleri, 1844'te ABD'de ilk ticaret amaçlı telgraf servisinin hizmete sokulması, artan gemi ve silah endüstrisindeki diğer gelişmeler her düzeyde beklenmeyen sonuçlara sebebiyet vermiştir. Bunlara sahip olan devletler, diğer devletler karşısında bir güç olarak ortaya çıkarken kendi içlerinde farklı sosyo-ekonomik sonuçlar doğurmuştur. Tüm bunlar diğer boyutlarla birleştiğinde güç dengesinin bozulmasına, belirsizliğin artmasına ve aktörlerin belirsizliği kendilerine göre yorumlamasına neden olmuştur.

3.1.1.4. Kültürel Boyut

İki dünya savaşı arasındaki dönemi değerlendiren realistler, idealistleri uluslararası siyasetin gerçeklerini analiz etmekten çok, dikkatlerini uluslararası siyasette reforma odaklanan bir grup ütöpik pasifist ve hukukçu olarak görmüştür (Schmidt, 2013, s. 14). Buna karşı realistler, dünyanın olması gerektiği gibi değil, olduğu gibi incelenmesi gerektiğini vurgulayarak onlara karşı çıkmışlardır (Yalvaç, 2014, s. 44).

O zaman akla iki farklı düşünce temeli olmasına rağmen tartışmanın neden kuram üzerine olduğu gelmektedir. Bunun nedeni, Hume'un zamanın ruhu ve açıklama gücü gereği Newton mekaniğini indirgemeci yaklaşımla yeniden yorumlaması sonucunda oluşturduğu dünyanın sorgulanmayarak tartışmaların bu yapı üzerinde yapılmasıdır (Patomäki, 2003, ss. 22-24). Bu yapının dayandığı bilim felsefesi pozitivistdir. Ayrıca 1900'lerin başlarında siyaset bilimi çalışmalarında etkili paradigma olan hukuk teorisi bile bundan etkilenerek uluslararası ortamı izole bir ortam olarak tasvir etmiştir (Willoughby, 1918). Bu zemindeki tartışma, Mason'ın deyimiyle algısal realizm ile idealizm arasında epistemolojik temellidir (Mason, 2015, s. 139).

İdealistlerin temel aldığı Kant'ın dünyası da Hume'cudur. Çünkü O da Hume gibi nedenselliği durağan; nesnelere aklın doğası gereği nedensel olarak birbirleriyle ilişkili ve nesnelere tözü yoktur (Groff, 2013, s. 50). Bunlardan dolayı, O'nun dünya düalist olmasına rağmen ahlaki nedenler, fenomenlerin determinist zincirlerini değiştirmede etkisizdir. Fakat idealistler için cehalet ve anlayış eksikliği, uluslararası çatışmanın birincil kaynağı olduğundan cumhuriyetçilik ve

ticaretin uygarlaştırıcı etkisi kalıcı bir barış umudunu artırmaktadır (Patomäki, 2003, ss. 33-34). Ayrıca idealistler, ilerlemenin ancak insana bulaşan irrasyonel arzuları ve zaafı kontrol etmek için aklın geliştirilmesini ve bunun kullanılması sistemin kontrolü için uluslararası süreçlerin daha iyi anlaşılması gerektiğini savunmaktadır. Bir bakıma barışın sağlanması, otoriter rejimlerin olmamasına ve ticarete indirgenmiştir. Aynı düşünce savaş sonrası dönemde Wilson prensiplerinde de görülmektedir. Hatta idealistler, devletleri normatif ve kuralcı bir analize yönlendirdiğinden, uluslararası örgütlenmenin önemini vurgulayarak uluslararası kurumların bir barış çağı kurmada önemli bir rol üstlenebileceğini değerlendirmişlerdir (Vasquez, 1998, ss. 33-34). Fakat iki savaş arasında yaşanan durum, realist yaklaşımı öne çıkararak, idealizmi arka plana itmiştir. Bu yaklaşım da indirgemeci bir yaklaşımla 19. yüzyılda Avrupa Uyumu'ndan sonra tesis edilen güç dengesini sabit kabul ederek çalışmalarını yürütmüştür (Özlük, 2019, s. 107). Bu dönemde idealist düşüncenin temeli olarak görülen hukuk teorisini destekleyenler ile kendilerine çoğulcular ismini verenler arasında da bir tartışma yaşanmıştır. Bu tartışmada çoğulcular, hukuk teorisinin modern karşılıklı bağımlılık durumuyla tamamen tutarsız olduğunu savunarak, devletin artık her şeye kadir olmadığını ve diğer tüm otorite kaynaklarından muaf tutulamayacağını açıkça göstermişlerdir (Schmidt, 2013, s. 17). Bu üçüncü tartışmada ortaya çıkan yaklaşımın köklerini ve indirgemeci yaklaşımın etkisini göstermek açısından önemlidir.

3.1.2. İkinci Tartışma (Gelenekselcilik-Davranışsalcılık 1950-1970)

İkinci büyük tartışma, sosyal bilimleri, özellikle siyaset bilimini zaten derinden etkileyen ve "gelenekçileri", "davranışçılar" veya "bilim adamları" ile karşı karşıya getiren davranışçı devrimi bağlamında gerçekleşmiştir. Tartışma, "klasik yaklaşım" olarak adlandırdığı yaklaşımı savunmaya çalışan Hedley Bull ile Morton Kaplan arasındaki entelektüel alışverişle sembolize edilmiştir (Schmidt, 2013, s. 14). Literatür incelendiğinde ikinci ve üçüncü tartışmalar kronolojik olarak birbirleriyle iç içe geçmiştir. Bu yüzden temelde iki tartışma döneminin siyasi, bilimsel ve teknolojik ile ekonomik boyutları bu bölümde irdelenmiştir. Fakat kültürel boyutları kendi bölümlerinde farklı olarak anlatılmıştır.

Tartışma, özü bakımından metodoloji üzerine odaklanmıştır (Şatana, 2015, s. 18; Vasquez, 1998, s. 32). Bu odaklanma, kümülatif bir uluslararası siyaset teorisi geliştirme görevine yardımcı olan bilimsel yöntemlerin yaygın kabulü ve kullanımı yoluyla alanın bilimsel kimliğinin geliştirilmesine yardımcı olmuştur (Schmidt, 2013, s. 14).

3.1.2.1. Siyasi Boyut

ABD ve SSCB, II. Dünya Savaşı'nın açtığı yıkımın büyüklüğüne rağmen diğerlerine görece ayakta kalmıştır. Bu iki büyük devletin birbirlerine karşı olan güvensizlikleri, Soğuk Savaş dönemini ortaya çıkarmıştır. Soğuk Savaş, galip iki

büyük devletin ve bu devletlerin etrafında kümelenmiş diğer devletlerin arasındaki anlaşmazlık ve çatışmanın doğrudan birbirlerine karşı silah kullanmadan sürdürüldüğü döneme verilen isimdir. Soğuk Savaş'ın kutuplarını oluşturan iki devlet, dış politikalarında benzer adımlar atmışlardır. Bunlardan birincisi kıtanın tümünü eline geçirene ya da kıtayı paylaşan sınırdaş devletleri “nötralize” ederek görel bir güvenliğe kavuşana kadar genişlemedir. İkincisi kıtaya en yakın bölgelerin denetimi ya da en azından buralarda dost hükümetlerin işbaşına gelmesine yardımcı olmaktır (Sander, 2013a, ss. 224-225). Bu minvalde yaklaşıldığında, dönem içerisinde iki devleti karşı karşıya getiren krizler ile Kuzey Atlantik Paktı (NATO), Varşova Paktı, Avrupa Birliği'nin (AB) temeli olan Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu, Karşılıklı Ekonomik Yardım Konseyi (COMECON) gibi kurumların kurulması daha anlamlı hale gelmiştir.

Bu dönemde kurulan önemli kurumlardan biri de Birleşmiş Milletler (BM)'dir. Kuruluşu esnasında Milletler Cemiyeti'nden ders alınmıştır. Bunun için, BM'nin yalnız büyük devletlerin değil, mümkün olduğu kadar çok sayıda devleti içine alacak şekilde tam bir dünya örgütü olmasının yolları araştırılmıştır. Ayrıca dünya barışına ve güvenliğine yönelecek tehditlere karşı çıkmakta duraksamayacak kadar güçlü az sayıda “az sayıda büyük devletler grubu” oluşturulmuştur. Her ne kadar eleştirilecek yanları olsa da kurum, uluslararası sorunların görüşüldüğü, gerginliklerin azaltılmaya çalışıldığı bir forum olarak Milletler Cemiyetinden daha fonksiyoneldir (Sander, 2013a, ss. 204-205).

3.1.2.2. Ekonomik Boyut

Savaş sonrasında iki ekonomik öncelik ağırlık kazanmıştır. Bunlardan birincisi, ekonomik kalkınma ve tam istihdam; ikincisi de 1930'ların yıkıcı ekonomik milliyetçiliğine geri dönüşün engellenmesi için istikrarlı bir dünya ekonomik düzeninin kurulmasıdır (Gilpin, 2017, s. 167). Birinci öncelik, Avrupa'nın yıkılmış halinden tekrar düzliğe çıkması, mevcut Sovyet etkisinin önüne geçilmesi açısından önem taşımaktadır. Çünkü Avrupa'daki yıkıma çözüm bulunmadığı takdirde, SSCB'nin “eşitlik”çi söylemleri savaştan yeni çıkan ülkeleri etkileme ihtimali artmaktadır. Bu kapsamda Keynes'in teorileri, Avrupa'nın kalkındırılması için öne çıkarılmıştır. Özellikle bu teoriler, savaş sonrası Marshall yardımlarının temeli olarak görülmelidir. O dönemde Avrupa'da seçilmiş kalkınma stratejisi uygulanmıştır. Bu minvalde gelişmiş devletler, bir önceki teknolojileri çevreye vermeye başlayarak hem bir sonraki teknoloji için gerekli olan malzemeyi üretme fırsatı yakalamış ve kendilerini çevreye nazaran üstün durumda tutacak olan teknolojiyi sahip olmuş hem de katma değer bakımından düşük, fakat yaşam için gerekli olan ürünü daha az maliyetle çevreden almıştır (Toye, 2013, ss. 31-35). Stratejinin kalkınmayı Gayri Safi Milli Hasılaya (GSMH) indirgemesi literatürde “30 Mutlu Yıllar”ın başlangıcı olarak görülse de; sonunda çeşitli sosyal gerilimlere sebebiyet vermiştir.

İkinci öncelik istikrarlı bir dünya düzeni kurmaktır. Bu amaçla Bretton Woods Konferansı düzenlenmiştir. Konferansta hükümetlere kendi politikalarını izleme yönünde bir özgürlük verilirken para, sabit kur (dolara dayalı altın) üzerine oturtulmuştur. Bu sistemde sonradan Dünya Bankası adını alan Uluslararası Yapı ve Kalkınma Bankası (IBRD), Avrupa'nın yeniden yapılandırılmasını kolaylaştırmak, Uluslararası Para Fon (IMF) para sistemini denetlemek ve ödemeler dengesinin zorlukları yaşayan devletlere orta vadeli kredi sağlamak, Dünya Ticaret Örgütü'nün temeli olan Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) üyelerin hayat seviyelerini yükseltmek, reel gelir ve efektif talepte istikrarlı bir büyüme ile dünya kaynaklarında tam kullanımı sağlamak, üretimin ve uluslararası ticaretin geliştirilmesine yardımcı olmak için kurulmuştur. Savaş sonrası dönemde devlet, bu sistem içerisinde büyük rol üstlenmiştir (Gilpin, 2017, ss. 167-170; Yılmaz, 2007, ss. 314-315). Keynesgil politikaların etkisi, uluslararası ticaretin büyümesini ve küresel ekonomik karşılıklı bağımlılığın artmasını kolaylaştırmıştır. Fakat ABD'nin Vietnam savaşını finanse etmek için milyarlarca dolar ihraç etmesi, dış açık vermeye başlamasına ve enflasyonun yükselmesine yol açmıştır. Bu durum aşırı değerlenmiş olan dolara karşı açıktan saldırılar başlamış, başta Fransa ve İngiltere olmak üzere birçok ülke yoğun bir şekilde dolar satmış ve karşılığında altın almıştır (Akbay, 2011, s. 4). Bu durumun yarattığı panik ileriki yıllarda Bretton Woods sisteminin çökmesine yol açmıştır.

3.1.2.3. Bilimsel ve Teknolojik Boyut

ABD'nin savaşın bitiminde atom bombasını kullanması, SSCB karşısında geçici bir üstünlüğe neden olsa da, bunun yaratmış olduğu dengesizlik, SSCB'nin atom bombası yapmasıyla iki kutup arasında görece bir dengeye ulaşmıştır (Sander, 2013a, ss. 218-220). Denge Soğuk Savaş döneminin kutup başlarını oluşturan ABD ve SSCB'nin fizik disiplinindeki kutuplara benzer özellikler taşımasına ve disiplinde fizik terimlerinin yoğun kullanılmasına yol açmıştır.

Dönem içerisindeki bilimsel gelişmeler genellikle askeridir. Örneğin transistörün 1947 yılında, entegre devrenin, 1958 yılında lazerin icadı sonrasında sayısal haberleşme sistemleri keşfedilmiştir. Ayrıca günümüzün vazgeçilmezi olan internet 1960 yılında ABD Savunma Bakanlığı tarafından ARPANET adıyla kurulmuştur. Bu dönem aynı zamanda uzay çalışmaları açısından da önemlidir. Her iki süper güç, insanlı ve insansız uzay boşluğuna araç göndermiş ve ABD ilk defa Ay'a insanlı uçuş gerçekleştirmiştir (Yılmaz, 2007, ss. 249-250). Uzay çalışmaları ülkelerin Dünya'yı uzaydan izlemek ve olası riskleri azaltmak, transfer etmek veya kaldırmak amacıyla uydu sistemleri ve uzay istasyonları kurmalarına giden yolu da açmıştır.

3.1.2.4. Kültürel Boyut

Tartışmanın temelini oluşturan davranışçılık yaklaşımı, 1920 ve 1930'lu yıllardaki Chicago Okulu'na dayanmaktadır (Yalvaç, 2014, s. 45). Okul, Chicago'yu kentleşme tarihi bakımından kendine münhasır bir özellik taşıdığını düşünmektedir. Özellikle endüstri devriminin ABD'de ilerlemesi, demiryolu taşımacılığındaki gelişmeler, İç Savaş sürecinde bölgenin önemli bir ticaret merkezi haline gelmesi sonucunda hem finans hem de kültür merkezi olmuştur. Bu durum göç, ırkçılık, düşük yaşam kalitesi, salgın hastalıklar ve güvenlikle ilgili çeşitli problemlerin ortaya çıkmasını kolaylaştırmıştır (Kara, 2011, ss. 366-369). Okul'un iddiasına göre insan davranışları üzerindeki asıl etki, bireyi çevreleyen fiziksel ve sosyal çevreden kaynaklanmaktadır. Bunun ispatı için şehir bir laboratuvar olarak kullanmış ve Okul, geliştirdikleri ampirik sosyoloji metodolojisini kullanmıştır (Dolu, 2010, s. 205). Bu minvalde bakıldığında disiplin, Okul'un çalışmalarını yürüttüğü siyasi, ekonomik ve bilimsel/teknolojik gelişmelerle savaş sonrası gelişmeler arasındaki benzerliği kullanabileceğini değerlendirmiştir. Ayrıca dönem içerisinde ABD-SSCB etrafında oluşmaya başlayan denklem, her bir ülkenin destekçisi olan devletlerin birbirlerine ve takip ettikleri devlete karşı tutumları, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin etkileri belirsizliğin hakim olduğu bir karışıklık ortamı oluşturmuştur. Bu süreç yaklaşık 20 yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Muhtemelen ki, dönem içerisinde Davranışsal Okul'un görüşlerini benimseyenler, istatistiki-kantitatif yöntemleri kullanarak bu belirsizliği anlamlandırmaya çalışmışlardır (Yalvaç, 2014, s. 46). Bu sayede disiplinin, uluslararası sistemin karakteristik davranışının hangi koşullar altında istikrarlı kalacağını, hangi koşullar altında dönüşeceğini ve dönüşümün yönünü belirleyebilmeyi hedeflemişlerdir (Navon, 2001, s. 614). Bu hedefin ortaya çıkmasında dünyanın iki kutuplu olması ve fizik kurallarının açıklama gücünün disiplin üzerindeki etkisinin yadsınamayacağı değerlendirilmektedir.

3.1.3. Üçüncü Tartışma (Paradigmalar arası tartışma 1960-1980)

1970'li yılların başında realistler, çoğulcular ve yapısalcılar arasında gerçekleşen paradigmalar arası tartışma, üçüncü tartışma olarak bilinmektedir (Schmidt, 2013, s. 15). Bu tartışma temelde 1970'lerde davranışsal ekolü öne çıkaran realizmin, uluslararası siyaset alanında, özellikle ekonomik alandaki ve aynı zamanda barış ve güvenlik meseleleriyle ilgili olayların bazılarıyla uyumsuzluğu sebebiyle ortaya çıkmıştır (Wæver, 1996, s. 150).

3.1.3.1. Kültürel Boyut

Keynesgil iktisadın çıktısı olan sanayi sektöründeki şişirilmiş ücretler, kentlere aşırı göçü tetiklemiş ve sonrasında şehirlerdeki sosyal gerilimlerin ve eşitsizliklerin artmasına ve çatışmalara neden olmuştur (Toye, 2013, ss. 47-57). Bunun yansıması ekonomide "stagflasyon"a (hızlanan enflasyonla birlikte yavaşlayan büyümeye) UI'de de (Sander, 2013a, s. 334);

- Uluslararası sistemin iki kutbu olan ABD ve SSCB edilgenliğe sürüklenerek çevre aktörlerin görece bağımsız hareketlerine,
- Komünist bloktaki Çin Halk Cumhuriyeti'nin üçüncü güç durumuna yükselmesine,
- Petrolün üreticileri tarafından silah olarak kullanılmasına yol açmıştır.

Mevcut teoriler bu hareketleri açıklamada yetersiz kaldığından literatürde arayış tetiklenmiştir. Farklı alanlar için farklı yaklaşımlar önerilmiştir. Bunun sonucu olarak devletlerarası düzeyde realizm (Neo-realizm), devlet dışı aktörleri incelemede çoğulcular ve devletlerarası eşitsizlikler ise yapısalcılar öne çıkmıştır (Yalvaç, 2019). Bu üç paradigmanın bir arada var olması hem üçüncü ve dördüncü tartışmanın dayanağını oluşturan Kuhn'un "Bilimsel Devrimlerin Yapısı" isimli kitabının da etkisi vardır. Kitapta Kuhn (2014, s. 14), hangi görüşün seçileceği hususunu sosyolojik ve psikolojik olduğunu söylemiştir. Çünkü bilimsel bilgi üreten kişilerin inanç ve tercihlerinden soyutlanamayacağını belirtmiştir. Ayrıca her bir paradigma çözümlenecek sorunların niteliği konusunda farklı görüşlere sahiptir. Çünkü her birinin bilim kıstasları ve tanımları farklıdır. Dolayısıyla farklı düşünce gruplarına sahip iki grup aynı yöne baksalar da farklı göreceklendir (Kuhn, 2014, s. 248). Bu minvalde üç farklı paradigmaya sahip olanlar disipline baktıklarında gördükleri şeye göre hangisini uygulayacaklarını seçmiştir. Bu da her bir paradigmanın birlikte var olmasını sağlamıştır.

3.1.4. Dördüncü Tartışma (Pozitivizm-Post-pozitivizm 1980-)

1980'li yıllarından ortasından itibaren pozitivizm-post-pozitivizm tartışması literatürde kendini göstermeye başlamıştır. Uİ'nin belirleyici tartışmalarından biri olan post-pozitivist teorilerin bazıları, eleştirel teori, post-yapısalcılık, post-kolonializm, feminizm, yeşil politika gibi teorilerdir (Lapid, 1989, ss. 235-239). Tartışmanın özü, epistemoloji ve ontoloji uzlaşmazlığıdır.

3.1.4.1. Siyasi Boyut

Bu dönemde ortaya çıkan iki kutup arasındaki yumuşama, devletlerin giderek politikalar üzerindeki belirleyiciliğini azaltmıştır. Vietnam Savaşı'nda ABD'nin düştüğü durumun halk tarafından öğrenilmesi ve hükümete yönelik protestoların olması bölgedeki birliklerin çekilişinin sadece hükümet eliyle değil, halkın da tepkisiyle gerçekleşmesi bunun bir örneğidir. Bu değişimler ulus devletler, devlet üstü kurumlar, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütleri gibi aktörlerden oluşan "küresel siyaset" anlayışını ortaya çıkarmıştır (Bayar, 2008, s. 28). Küresel siyaset, sivil toplum örgütlerin ve uluslararası örgütlerin görünürlüğünün yanında etkisinin de artmasını kolaylaştırmıştır (DPT, 2000, s. 55). Darfur'daki vahşetin Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne (ICC) havale edilerek gerekli yaptırımların talep edilmesi buna örnektir (Chanda, 2009, ss. 116-117). Küresel siyasetin yeni halinin Westphalia sisteminin temel taşları olan egemenlik ve ulus-devlet, uygulamada erozyona, ilkeler düzeyinde ise saldırıya uğradığı yönünde görüşleri artırsa da (Fukuyama,

2005, s. 111), dönem içerisindeki bazı gelişmeler bunun düşünüldüğü gibi Hume'cu dünyanın öngördüğü şekilde doğrusal ilerlemediğini ispatlamıştır. Örneğin; SSCB'nin Afganistan'ı işgal etmesi ve ABD'nin işgale karşı bölgede bazı dini grupları silah başta olmak üzere çeşitli desteklerde bulunması, bu desteklerin ileride yol açtığı meydan okumalar, Yugoslavya'nın parçalanması sonrası çıkan iç savaşta Bosna Hersek'te yaşanan soykırım, Irak-İran Savaşı, Kuveyt'in Irak tarafından işgali sonrası BM'nin aldığı müdahale kararı sonrası yaşanan Körfez Savaşı ve 11 Eylül Saldırıları sonrası NATO'nun beşinci maddesini işletmesiyle Afganistan'ın işgali gibi bazı olaylar devletlerin hala başat aktör olduğunu ve devlet üstü kurumların işlevsiz kalabileceğini göstermiştir.

3.1.4.2. Ekonomik Boyut

II. Dünya Savaşı sonrasında ekonomik gelişmeler, dünya pazarlarını birleştirerek uluslararası ekonomide bütün aktörleri karşılıklı bağımlı hale getirmiştir (Farazmand, 1999, s. 511). Hatta buharlı geminin icadı, Panama Kanalı'nın açılması, dünyanın ilk konteyner gemisi Ideal-x, hava taşımacılığının başlaması ekonominin gelişmesindeki evreler olarak görülmüştür (Chanda, 2009, ss. 27-62). Gelişme sadece bölgesel birleşmelere ve devlet üstü ekonomik organizasyonların oluşumuna zemin hazırlamamış, aynı zamanda Dünya Ticaret Örgütü (WTO), IMF, Dünya Bankası gibi devlet üstü ekonomik organizasyonlar ile AB, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) gibi bölgesel birleşmeler bugünün ekonomi politikalarını belirleyen organizasyonlar olmuşlardır (DPT, 2000, ss. 3-5; Köse, 2003, s. 11).

Ekonominin hızlı bir şekilde gelişmesi, olumlu özellikler taşısa da, bazı olumsuzlukları da beraberinde getirmiştir. Özellikle ülkeler arasındaki bağımlılığın derinliği ve ülkelerin yeni ekonomik gelişmelerdeki fırsat ve tehditleri tam değerlendirememesi iç-dış işleri ayırımının belirsizleşmesine yol açmıştır (Clinton, 1988, s. 3). 1997'deki Güneydoğu Asya Krizinden günümüze kadar gelen küresel krizler sonrasında yaşananların devletlerin iç işleri üzerindeki ağırlığı bunu doğrulamaktadır (Chanda, 2009, s. 313; Masson, 2001, ss. 11-14).

3.1.4.3. Bilimsel ve Teknolojik Boyut

Bu dönemde silikon çiplerin işlem gücünden dolayı teknoloji ve bilimsel ilerleme hızlanmış ve bilginin üretilmesinin yanında bilgiye ulaşımın, dağıtımın ve manipülasyonun önü açılmıştır (Friedman, 2003, s. 32). ARPANET'ten internete evrimleşen teknolojide bilgi devamlı genişlemiştir. Bunun sonucu olarak sadece insanların bilgi üzerindeki sorgulaması kalkmamış ve bireyler verilere dönüşmemiştir, aynı zamanda bilginin üretilmesi ve kullanımı üzerindeki tekel giderek devletlerden kişilere inmiştir (Kissinger, 2018). Gelişmeler aktörlerin etkilerinin yanında niteliklerini ve niceliklerini artırmıştır.

3.1.4.4. Kültürel Boyut

Bu dönem, “post pozitivist” yaklaşımlar öne çıkmıştır. Bu yaklaşımların ortaya çıkmasında iki etken rol oynamıştır. Bunlardan birincisi, Kuhn’un paradigma değişimi Hume’cu anlayışın tersine, bilimsel gelişmenin normal evrelerinde sürekli ve azar azar bir birikimle oluşmasına rağmen önemli dönüm noktalarının süresiz sıçramalar biçiminde gerçekleştiği yönündeki fikirlerin sonucunda (Kuhn, 2014, s. 12) indirgemeci pozitivistin dayandığı nedenselliğin her şeyi açıklayamadığı ve gerçeğin devamlı değiştiğinin fark edilmesidir. Bunun bir yansıması olarak gerçeğin var olmadığını ve inşa edildiği yönünde bir anlayış belirmiştir. Dolayısıyla bu dönemdeki teorilerin bazıları anti –realisttir. İkincisi de, indirgemeci pozitivist felsefenin yoğunluğunu taşıyan önceki yaklaşımların Soğuk Savaşın aniden bitişini ve sonrasında ortaya çıkan sorunları açıklamaktaki yetersizliği, “açıklamak” yerine “anlamaya” yapılan vurguyu artırmasıdır. (Şatana, 2015, s. 21). Bu nedenlerden dolayı "post-pozitivist" terimi, daha geniş bir entelektüel gelenekler yelpazesinden yararlanan yaklaşımlara atıfta bulunmak için kullanılmıştır. Hepsinin ortak noktası, sosyal süreçlerin incelenmesinde pozitivist dışlamaktır (Kurki ve Wight, 2013, s. 23). Post-pozitivist teorilerin pozitivist dışlamaları onları indirgemeci pozitivist anlayışla mücadele ettiği anlamını taşımamaktadır. Çünkü nedenselliği sadece pozitivist bir anlayışın açıklanmasının bir koşulu olarak görmüş olmalarına rağmen nedensellik yerine "kararları şekillendiren" ve "pratiği oluşturan" "kurucu kurallar"dan bahsetmeyi tercih etmişlerdir (Kurki, 2008, s. 135). Bir bakıma nedenselliği indirgemeci pozitivistin setiyle açıklayarak ve kendilerine nedenselliği çağrıştıran yeni kavramlar üretmişlerdir. Fakat literatürde reddedilen yöntemlerin veya kavramların yerine veya ötesine geçmesi gerekenler yönünde bir anlaşma olmaması post-pozitivist teorileri, tutarlı bir kuram olmaktan ziyade bir yaklaşım olmakla itham edilmesine neden olmuştur (Jackson ve Sørensen, 2013, ss. 246-247). Başka bir deyişle Smith’in iddiası olan Hume’cu yaklaşım dışlansa da, Hume’un bilim dünyasındaki söylem hâkimiyeti farklı şekilde tekrar ortaya çıkmıştır (Smith, 1996, s. 38). Çünkü epistemoloji ve ontoloji uzlaşmazlığı kaynaklı bu tartışma sorguladığı epistemolojiyi aşmak yerine onun da varlığını kabul ederek bir alan açmayı tercih etmiştir. Hume’cu yaklaşımın modası geçmiş ve savunulamaz iddiaları ve post-pozitivistin tutarsızlıkları ve eksiklikleri ışığında, bazı UI teorisyenlerini "rasyonalist yaklaşımlar (gerçekçi veya liberal) ile yorumlayıcı yaklaşımlar (esas olarak postmodernist, postyapısalcı ve eleştirel) arasındaki ortayı bulmaya çalışmışlardır (Navon, 2001, s. 624). Bu dönemde çalışmanın ana noktalarını oluşturan beşinci tartışmanın felsefi altyapısı olan eleştirel realizmin görünürlük kazanması, kaos ve karmaşıklık teorilerinin hızlanması bu yansımalarından birkaçıdır.

3.2. Tikeldengelim

Tikeldengelim ile amaç, bir önceki aşamada analitik çözümlemede ortaya çıkan ve zamana göre değişmeyenleri Tahko (2021, s. 4)’ya göre indirgenebilen değişkenleri ortaya koyarak onları çalışmanın odağındaki karmaşıklık ve kuantum ile ilişkili

kavramlarla yeniden betimlemektir. Analitik çözümlenmeye ontolojik bakıldığında, değişmeyen hususlar göze çarpmaktadır. Bunlar;

- Doğa bilimlerinin, özellikle Newton'un mekaniğinin pozitivist bir yorumu ve insan doğasının yasalarını, insan anlayışının değişmez işlemleri veya belki de diferansiyel veya diğer matematiksel formüllerle ifade edilebilen değişmez davranış olarak tanımlamak için benzer basit formüller bulmanın mümkün olacağı fikrini yorumlayarak bir düşünsel yapı ortaya çıkaran Hume'cu bakış;
- Ekonomik modellerin ortaya çıkışı, yükselişi ve genişlemesiyle ilişkili kavramlar, fırsatlar ve sorunlar;
- Uluslararası sistemde başat aktör olan devletlerin sistem içerisinde kendini ve diğer aktörlerin konumlarını, etkilerini tam hesaplayamamalarından kaynaklanan pratik ve teorik sorunlar;
- Sistemin anarşik yapısı,
- Sistemin çıktılarının sisteme tekrar girdi olarak eklenmesidir.

Post-pozitivist teoriler de bahsedildiği üzere, bilimsel olgu ve olaylar, kanunlar, teoriler nesnel dünyanın bir tasavvuru değil, zihnin kurgularıdır. Zihin bu kurguları da gerçekliğe karşılık gelmeyip tamamen yapay ve semboliktir. Fakat bu olgunun ontolojik anlamda gerçek olmadığını göstermemektedir. Bunun için nesnel kavranır hale getirmek için yapılmış sembolik bir dil olan matematik ve fizik biliminden yararlanılmalıdır (Topaloğlu, 2005, ss. 61-62). Fizik bilimi, bağımsız varlığa sahip ama hareketsiz olmayan varlıkları incelediğinden hem çalışmanın özü hem de disiplinin fizik terimlerini kullanması Uİ disiplini açısından uygundur (Özcan, 2014, s. 167). Bu noktada “Neden Newton mekaniği yerine kuantum ve karmaşıklık teorilerinden yararlanıldı?” sorusu akla gelmektedir. Newton mekaniği iki cismin birbirlerine etkisi üzerinden hareket etmektedir. Çevre ve diğer faktörler göz ardı edilmektedir. Hume da bunu daha sistematik hale getirerek bir yapı oluşturmuştur. Fakat gerçek (ontolojik) boyut bundan farklıdır. Bu boyutta her şey karmaşık uyabilen bir sistemdir ve doğrusal olmayan bir hareket vardır. Çevre dahil bütün her şey girdi olarak değerlendirilmektedir. İkinci soru kuantum ve karmaşıklık teorileri arasındaki ilişki nedir? sorusudur. Her iki teori Newton mekaniğinin mekanik neden sonuç ilişkisine karşıdır. Kuantum, Newton mekaniğinde ölçüm sürecine son vermiştir. Karmaşıklık ve kaos ise Newton'un nedenselliği yani determinist bakış açısı bağlamında olayların ve olguların önceden tahmin edilebilirliğini ortadan kaldırmıştır. Bunların her ikisi de ER ile uyumludur. Kuantumun uyumlu olduğu Sürücü (2021, 2022)'nün çalışmalarında, karmaşıklık teorisinin uyumluluğu da Kavalski (2007)'nin çalışmasında gösterilmiştir. Bu perspektiften yaklaşıldığında bazı kavramların tanımlanması gereklidir. İlk kavram, karmaşıklık. Karmaşıklık, bir sistem içerisindeki bileşenlerden, kendi aralarında ve aynı zamanda içinde yer aldıkları sistem ve çevresi arasında karşılıklı ilişkilerden, etkileşimden ve bağlantılı olma durumundan kaynaklanan olgu olarak tanımlanmıştır (Mitleton-Kelly, 1997).

İkincisi, karadeliktir. Yüksek kütleli yıldızların ömürlerinin sonunda nükleer yakıtlarının bitmesi sonucu çekime artık karşı duramayıp çökmeleri ile oluşan karadelikler bir zamanlar çevrelerini etkileyen gök cisimleridir (Semiz, 2018, s. 7). Bu minvalde çalışmadaki karadelik metaforu, Hume'cu bakış açısının oluşturduğu indirgemeci pozitivism kaynaklı dünyadır.

Üçüncü kavram, karmaşık uyabilen sistemlerdir. Bunlar zaman ilerledikçe birbirleri ve çevre ile öngörülemeyen ilişki içerisinde bağlantı kuran ve davranışlarını, elde ettikleri çıktılarını kendilerine girdi olarak uyarlanması sonucunda kendini çevreyle uyumlandıran sistemlerdir (Maxfield, 1997, ss. 79-81). Bu özelliği gereği yapılar (Buckley, 1968, s. 491; Zohar, 2018, s. 18):

- Çok sayıda bileşen içermektedir. Bileşenler arasındaki ilişki her zaman somut ve doğrusal değildir.
- Çevreleriyle ve birbirleriyle devamlı iletişim halinde olmaları onların kendi kendilerini düzenlemelerini sağlamaktadır.
- Yapının bugünü, geçmişiyile ilintilidir. Fakat geçmişte olanlar tam olarak çözüle bile, bugünkü sistem üzerinde her birinin ne kadar payı olduğu bilinmemektedir.
- Yapıyı oluşturan hiçbir unsur, sistem içerisinde ne anlam ifade ettiğini bilmemektedir. Bu yüzden sistem içerisindeki her unsur kendi bekasını sürdürmek için sistemin bütününden bağımsız hareket etme özelliğine sahiptir.

Dördüncü kavram belirsizliktir. Belirsizliğin nedeni başlangıç değerlerine hassas bağımlılık ve sistemdeki çıktılarını tekrar girdi olarak girmesi sonucu oluşan karmaşıklığıdır. Belirsizlik kavramı aktörler tarafından Rathbun'a göre dört şekilde algılanmaktadır (Rathbun, 2007, ss. 533-536). Buna göre, anarşik ortamın getirmiş olduğu beka korkusuna dayalı realist belirsizlik, eksik bilgi ve uygulama içeren pazarlık oyunlarına özgü bilinmezlikten kaynaklı rasyonalist belirsizlik, anarşik uluslararası ortamın getirdiği karmaşıklıktan kaynaklı bilişsel belirsizlik, normlar ve kimliklerin tam belirlenmediği fakat büyük ölçüde sosyal olarak oluşturulmuş bir dünyadan kaynaklı inşacı belirsizliktir. Dolayısıyla her bir aktör karmaşık uyabilen bir sistem olarak belirsizliği kendine göre farklı şekilde algılayarak tepki vermektedir. Bu tepkilere üretilen cevaplar, doğrusal olmadığı gibi aynı belirsizliği referans alan aktör de aynı şekilde cevap vermemektedir. Bu aktörlerin karşılaştığı durumlarda başta realist, bir zaman sonra inşacı ya da bütün belirsizliklerin önceki deneyimler, reel durumun yarattığı eğilimler, halin şartları ve önceki deneyimler ile reelin yarattığı şartların ortamdaki diğer bileşenlerin süzgecinden geçmesi sonucunda oluşan deneyimlerine göre davranmasına neden olmaktadır. Eleştirel realizm, bunu düşünümSELLİKLE (reflexivity) izah etmektedir. Çünkü düşünümSELLİK aktörün kendi bekasını etkileyen durumlarda uygun cevapları üretmesini sağlamaktadır (Archer, 2000, s. 255, 2010, s. 277). Bu husus hangi belirsizliğin ne kadar karar üzerinde etkili olacağını tam olarak hesap edilemeyeceğini ortaya koyduğundan bilişsel belirsizlikle de uyumludur.

Beşinci kavram ortaya çıkıştır (emergence). Sistemin çıktılarının girdi olarak sisteme girmesi sonucunda bilişsel belirsizlik girdilerin değerinin tam olarak bilinemez olmasını ve bunların çevre-sistem-alt bileşenler üzerindeki değişimi yani beraber evrimi, tekrar sistemi onu oluşturan bileşenlere indirgenememesine yol açmaktadır (Ashby, 1962, ss. 258-259; Bhaskar, 2020, ss. 113-114; Byrne, 1998, s. 15).

Altıncı kavram çatalanmadır. Sistemin yapısının onun bileşenlerinden olan aktörler ve çevre üzerindeki etkilerinin kestirilemezliği aktör tarafından çoklu potansiyel çözümlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu duruma çatalanma (bifurcation) denir (Poincare, 1964). Çatalanma, birlikte evrim sonucu ortaya çıkan yeninin, eskisinden belli özellikler taşıması anlamına da gelmektedir. Çünkü tercih edilen potansiyel çözüm noktalarının her biri temelde kendinden önceki durumun ve bileşenlerin özlerini taşımaktadır. Bu yüzden Hume'cu yapı zamanın ruhu değerlendirildiğinde açıklayabilirliğini uzun süre korumuştur.

Ontolojik olarak tartışmalara bakıldığında, disiplini ilgilendiren olayları açıklamada Hume'cu dünyanın bir yıldız gibi önce bir söylem gücü oluşturarak parladığı ve daha sonra giderek söndüğü görülmektedir. Bu dünyanın temellerinin oluşturulduğu yer, birinci tartışmadır. İdealizm-realizm tartışmasında idealistlerin normatif sabitler oluşturması ve buna göre dünyayı dizayn etmeleri; realistlerin Avrupa Uyumu sonrasındaki denge durumuna dönmeyi hedeflemeleri indirgemeci pozitvizmin bir sonucudur. Bu dönemde temelin hakikat oluşturma gücü, kültürel anlamda çatalanma kabul edilmesi gereken 1800'lü yıllarda doğa bilimlerinde başlayan kaos ve karmaşıklıkla ilişkili çalışmaların görülmemesine, iki savaş arasında çoğulcular ile idealistler arasındaki tartışmanın örtük kalmasına yol açmıştır. Hatta aynı etki, ikinci tartışmada Chicago, ile II. Dünya Savaşı arasında kurulan benzerlik sonrasında uygulanan yöntemlerde de mevcuttur. Söz konusu dönemde uluslararası sistemin karakteristik davranışının hangi koşullar altında istikrarlı kalacağını, hangi koşullar altında dönüşeceğini ve ne tür bir dönüşüm gerçekleşeceğini belirleyebilmeyi hedeflenirken, sistemdeki bileşenlerin karmaşık uyabilen bir yapıda olması göz ardı edilmiştir. Hume'cu dünyanın tepe noktasını üçüncü tartışma oluşturmaktadır. Çünkü üçüncü tartışma döneminde ekonomik gelişmelerin indirgemeci yaklaşımın gereği olarak beklenenden farklı sonuçlar üretmesi, iki kutup liderinin edilgenliğe sürüklenmesinin yanında Kuhn'un kitabında öne sürülen fikirler, farklı düzeylerin, farklı yaklaşımlarla incelenmesinin önünü açmış ve Hume'cu dünya üç farklı teoriyi kendi kavramlarıyla bir arada tutarak gücünün zirvesine ulaşmıştır. Bunu da indirgemeci pozitvizm, düzeyleri birbirinden bağımsız olarak tanımlayarak ve düzeylerin birbirleri arasındaki geçişkenliği göz ardı ederek yapmıştır. Başka bir deyişle beliren çatalanmaların farkına varmasına rağmen, söyleminin gücünü korumak için onları birbirinden ayrı olarak düşünmüştür. Dördüncü tartışmada nedensellik indirgemeci pozitvizmin ürünü olarak görüldüğünden ontolojik realizm yok sayılmıştır. Fakat post-pozitivistler, kendi kuramlarını Hume'cu dünyanın söylemi üzerinden kurgulayarak

temelde reddetmelerine rağmen onu aşamamıştır. Hatta bu dönemde ilerleme kaydeden kaos ve karmaşıklık çalışmalarının ve eleştirel realizm gibi bilim felsefelerinin dünyanın katmanlı yapısı gereği yeterince açıklayıcı bir güce ulaşamadığı görülmüştür. Bir bakıma bu tartışmayla Hume'cu bakışın nedensellik ve kontrol mekanizmalarının gücü sönmeye başlasa bile, post pozitivizm, kendini Hume'cu kavramlarla açıklayarak indirgemeci yaklaşımın oluşturduğu dünyayı aşamamıştır.

Bu sonuçlardan dolayı Foucault'cu yaklaşımın kavram setiyle tartışmalara ontolojik olarak bakıldığında indirgemeci yaklaşım, bir hakikat oluşturmuş ve bu hakikati bir şablon gibi görüp oluşturduğu nedensellik ve kontrol mekanizmasıyla, aktörlerin uyması gereken kuralları ve üstlenilmesi gereken rolleri belirleyerek, disipline normsal düzeyde yerleşmiş ve hakikatin çeşitli çevrelerce kuşatılmasını sağlamıştır. Bunu meşrulaştırmak için olayları açıklarken kendi kavramlarını ve nedenselliğini kullanmıştır (Baştürk, 2012, ss. 66-67). Özetle Kuhn'un deyimiyle olağan bilimleşmiş ve disiplin tekdüzeleşerek saçı (ontolojik kimlik) yokmuş gibi algılanmıştır.

3.3. Geri-çıkarm, Farklı Soyutlamaları/Teorileri Karşılaştırma ile Somutlaştırma ve Bağlamsallaştırma

Bu bölümde tikeldengelimdeki hususlar için hangi niteliklerin var olması gerektiği ampirik alanda açıklanamayan ya da göz ardı edilen koşullar ve yapılar ile meydana gelen değişimlerin nedenleri aranmıştır. Daha sonra Hume'cu dünya ile karşılaştırmalar yapıldıktan sonra bunların birbirleriyle nasıl etkileşime girdikleri açıklanmıştır.

Bu minvalde kuantum ve karmaşıklık ile mevcut durumun açıklanabilmesi için uluslararası sistem, hem izotropik olmalı hem de genişlemelidir (Sürücü, 2021, ss. 389-393). Kozmolojik bir ilke olan izotropiklik evrendeki bütün hareketlere rağmen evrende değişmeyen özelliklerin varlığının kabulüdür ve buna göre aktörlerle mekanizmaların izlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla disipline kabul edilen sistemin anarşik yapısı ve bu yapının gereği olarak siyasal sorunların varlığı kozmolojik ilkedir (Yalvaç, 2011, s. 72). Evrenin genişlemesi ise, analitik çözümde aktör sayısının ve etkisinin artması şeklinde dile getirilmiştir. Bu ortamda sistemdeki her şeyin karmaşık uyabilen sistem olması, aktörlerin düşünümelliğinin biricikliği ve bunların ortamın anarşik yapısı gereği ortaya çıkan belirsizliği kendilerine göre algılaması sonucunda ortaya çıkan yeni durum, her bir aktör tarafından yeniden kendine özgü şekilde tanımlanmıştır. Başka bir deyişle yeni durum gözlemciyle karşılaştığında gözlemcilerin her biri içinde bulunan sistemde onu tanımlarken doğaları gereği ontolojik hataya düştüğünden ve ontolojiyi epistemolojiye indirgediğinden ontolojik gerçeği farklı boyut ve anlamlarda görmüştür. Çalışma özelinde ontolojik hata, olayın gözlemcinin düşünümelliği üzerinden tanımlanması; olgunun ontolojisinin epistemolojisine indirgenmesini ise, olayın yansımalarını çeşitli epistemik, açıklayıcı ya da pragmatik düşüncelerden

oluşmuş yargılarla ortaya koyulmasıdır (Sürücü, 2021, s. 377). Tahko (2021, s. 4) buna epistemik yaklaşım demektedir. Burada bu iki neden insanın doğası gereği hata değildir. Asıl hata bunun dikkate alınmamasıdır. Ontolojik hata ve ontolojinin epistemolojiye indirgenmesi kuantum gözüyle uluslararası sistemde hiperbolik yüzeyler oluşturmaktadır (Sürücü, 2021, s. 390). Bunun sonucunda bir doğruya paralel sonsuz sayıda doğru geçmektedir ve paraleller gittikçe birbirlerinden uzaklaşmaktadırlar. Bu tespitin sosyal bilimlerdeki yansıması, gözlemciler tarafından görülen şeyler, gözlemcinin algılamasına göre farklı şekillerde tasvir edilmesidir. Başka bir deyişle her bir gözlemci düşünürselliği ve farklı bilişsel düzeyde olmasından dolayı yaşanan çatallanmayı farklı algılamakta ve olay her gözlemciye aynı düzlemde farklı sonuçlar doğuracak şekilde belirlemektedir. Bu ER'nin katmanlı dünya tasviriyle de uyumludur.

Kuantum teorisi açısından sistemin çevreyle ve kendisini oluşturan bileşenlerle devamlı ilişkide olması onu açık sistem olarak nitelenmesine yol açmaktadır (Mingers, 2011, s. 307). Bu tür sistemler pozitif geri bildirim yapmaktadırlar. Pozitif geri bildirim, sistemin girdi ve/veya çıktısında meydana gelen değişimlerin (olumlu-olumsuz) sistem içi etkileşimlerle artma eğilimine girmesidir. Bu sistemin ya çözülmesine ya da gelişmesine yardım etmektedir (Mingers, 2011, s. 309). Başka bir deyişle, sistem devamlı çatallanmalar üretmekte ve kendisiyle beraber sistemi de evrimleştirmektedir.

Hume'cu dünya, eleştirel realizmin aksine nedensel ilişkileri düzenli oluşum kalıplarına ve nedensel analizin çevremizdeki dünyadaki düzenlilik kalıplarının içerisinde incelenmesine bağlı olduğunu; gözlemlenen belirli düzenlilikler göz önüne alındığında, A tipi olaylar gerçekleştiğinde, B tipi olayların da (en azından olasılıksal olarak) takip edebileceğini varsaymıştır. Hatta söylem gücünü korumak için düzenlilik arz etmeyenlere "hareket eden" neden demiştir (Kurki, 2008, ss. 6-11; Patomaki ve Wight, 2000, s. 219). Dolayısıyla uluslararası sistemin kapalı olduğu, kademeli olarak değiştiği ve bağımlı ve bağımsız değişkenlerin ayrık değerlendirmeleriyle ortaya çıkabilecek doğrusal yörüngeleri takip ettiği inancına dayanan açıklamaları önerme eğiliminde olmuştur (Kavalski, 2012, s. 138). Böylece ontoloji, algılanan şeye indirgenmiş ve literatürde kapalı olarak belirtilen sistemin izole edilmiş bir sistem gibi tahayyül edilmesini kolaylaştırmıştır. Kapalı ve izole edilmiş, arasındaki ayrım önemlidir (Denbigh, 1989, s. 324). Kapalı sistem, sistemin içerisine veya dışarısına madde alışverişi yapamayan sadece enerji alışverişi yapan sistemlerdir. İzole edilmiş sistem ise, çevreyle madde ve enerji alışverişini engelleyen sistemlerdir. Hatta izole edilmiş sistem indirgemeci pozitivizmin bütün unsurlarını taşıdığından hem kendi sonunu hem de sistemin icra ettiği bir faaliyetin devamlılığını da tahmin edememektedir (Lukacs, 2018, s. 201). Birinci tartışmada realistlerin dünyayı Avrupa Uyumu sonrasındaki denge durumuna getirme çabası ya da Soğuk Savaş'ın sonunun tahmin edilememesi gibi başlıklar örnek olarak gösterilebilir. Ayrıca sistemin negatif geri bildirimle çalışması yani girdi-çıkıtıda meydana gelen değişikliklerde sistemin direnç

göstererek eski halini korumak istemesi gelişim veya ilerleme sürecinde (çatallanma aşamasında) beliren diğer değişimlerin (çatallanmadaki diğer kolları) kontrol ve hakim nedensellik mekanizmaları sonucunda anlaşılmasına ya da göz ardı edilmesine yol açmıştır. Birinci tartışmadaki çoğulcular –idealistler arasındaki tartışma veya dördüncü tartışmada eleştirel realizmin öne çıkarılmaması buna örnektir.

Bu noktada metafor olarak kullanılan karadeliklerle ilgili bazı hususların çalışmada eleştiri olarak karşılaştırılması olasıdır. Bunlardan ilki, karadelikler, çevresindeki her şeyi yutmaktadırlar. Fakat neden büyümezler sorusudur. Bu sorunun cevabı, karadeliklerin enerji saçmasıdır (Semiz, 2018, s. 8). Bunu çalışmaya uyarladığımızda indirgemeci pozitivism kendi doğası gereği her şeyi açıklamayamamaktadır. Dolayısıyla zamanla sistemin izotropik olması sebebiyle açıklayıcılığı yani enerjisi azalmıştır. Bu onun bütün bilim disiplinlerine tam anlamıyla hakim olmasını engellemiştir. Fakat indirgemeci yaklaşımın yeni üzerinde kontrol ve nedensellik mekanizmalarını kullanarak kendi söylemini geliştirmesine engel teşkil etmemiştir. Giriş bölümünde bahsedilen Wendt ve Zanotti'nin çalışmaları buna örnektir. İkinci soru ER, indirgemeci pozitivism alanından (kara delik) etkilenmeden ya da onun oluşturduğu söylem üstünlüğü karşısında kendini koruması mümkün müdür? Başka bir deyişle ER, dördüncü tartışmada post-pozitivistler kendilerini Hume'cu açıklamalarla oluşturmasının haricinde nasıl bir yol buldu? Karadelikler üzerinde yapılan araştırmalar da harekete eden bir parçacığın herhangi bir engelle veya onu parçalamaya eğilimli güçlü kuvvetlerle karşılaşmadan kara delik içerisinden geçeceği bulunmuştur (Bekenstein, 2019, s. 60). Bu durum çalışma özelinde ER için de geçerlidir. Bunun nedeni, indirgemeci pozitivist yaklaşımın oluşturduğu alan yani söylem gücünün kısıtlılığıyla ve ER'nin ortaya koyduğu söylemin kapsayıcılığıyla ilişkilidir. Çünkü ER, pozitivist yaklaşımı reddetmemektedir. Sadece sahip olduğu kısıtlılıkların göz ardı edilerek, bilimsel araştırmanın temeli olarak görülmesine karşıdır. Üçüncü soru neden diğer tartışmalar ER gibi sonuç doğurmamıştır? Bunun sebebi karadelik bölgesine inen bir cisim yaklaştığında o cisimi uzaktan izleyen kişi tarafından asla kara deliğe iniş yapmamış gibi gözükmesinde saklıdır. Dolayısıyla aslında her bir tartışmanın indirgemeci pozitivist yaklaşımın etkisinden kurtulabilmesi mümkündür. Fakat bu noktada gözlemci kendi düşünümelliği ve zaman bakımından açıklama gücü hala geçerliliğini koruyan bir yaklaşımla açıklama yolunu tercih etmiştir. Bir bakıma bu, disiplinin saçsız olarak algılanmasını kolaylaştırmıştır. Bu durum bir çok ilerlemenin kaynağını oluşturan Newtoncu fikirlerin, zamanla bilime aktif olarak direnen ve reddeden kısımların da kaynağı olduğunu dile getiren görüşleri kuvvetlendirmiştir (McIntosh, 2020, s. 164). Fakat yeni durum üzerinde söylem üretmeyi başaran yaklaşım, farklı fikirlerin çatallanmasına da engel olamamıştır. İlerleyen zamanlarda nasıl bir karadelik zamanla enerjisini yitiriyorsa, zamanla söylemin gücü azalmaya başladığında çatallanmalar beşinci tartışmada görüleceği üzere felsefi anlamda kırılımların oluşumuna uygun ortamı ortaya çıkarmıştır.

Literatürde beşinci tartışmanın özü bilim felsefesidir. Beşinci tartışma bilimsel realizme odaklanarak, pozitivist olmayan ancak yine de bilimsel olan Uİ anlayışı sunarak dört tartışmanın temelinde yer alan indirgemeci pozitivist anlayıştan farklı bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım da ER kökenlidir. Hatta Kavalski, tartışmayı karmaşık uluslararası ilişkiler teorisi olarak isimlendirmiştir (Kavalski, 2012, s. 436). Başka bir deyişle beşinci tartışma, Hume'cu yaklaşımın bu gerçeği görmezden gelmesi sonucunda oluşan yeni durumları açıklayarak ya da dördüncü tartışmadaki gibi kendi anlatım yöntemiyle açıklamaya zorlayarak söylem gücünü korumaya çalıştığını, fakat gelişen her yeni durumu tahmin edemediği gibi değişkenler üzerinde düzenleme yaparak başlangıç noktasına neden dönemediğini de gösteren teorilerin belirmesine destek vermiştir.

4. Sonuç

Çalışmanın temel sorusu bağlamında ER, tartışmaların her birine ayrı ayrı bakmak yerine sürecin tamamına odaklanarak tartışmaları açıkladığında indirgemeci yaklaşımın göremediği ya da göz ardı ettiği noktaların aslında ilerleyen dönemlerde su yüzüne çıktığı göstermiştir. Başka bir deyişle gerçekleşen ya da beliren olaylar ve olgular (çatallanmalar), ontolojik hata ve ontolojinin epistemolojiye indirgenmesi sonrasında pozitivistimin nedensellik ve kontrol mekanizmalarıyla oluşturan söylemin etkisiyle yorumlanmıştır. Bu yorumlama gerçekte var olan karmaşık uyabilen yapıların, anarşik düzlemin oluşturduğu belirsizliğin, birlikte evrimin gerçekleştiği asıl alanda (uzay) kendine göre bir alan (geçici alan) oluşmasını sağlayarak disiplinin saçı yokmuş gibi görünmesini sağlamıştır. Bu noktada yapıyla ilgili iki özellik önem taşımaktadır. Birincisi, iki alan arasındaki ilişki sıfır toplamlıdır. İndirgemeci yaklaşım her şeyi açıklayamadığı için onun oluşturduğu yapı bozulmaya mahkûmdur. İkincisi, geçici alan kendi içerisinde de dayandığı felsefe gereği sınırlılıkları olduğundan kapsadığını düşündüğü bütün alana da hâkim değildir (karadelğin tam anlamıyla büyüememesi ve tüm uzayı kapsamaması). Çünkü geçici alan içerisinde karmaşık uyabilen sistemler barındırmaktadır. Dolayısıyla asıl alandaki karmaşık sistemler, geçici alanın mevcudiyetinden dolayı kendilerini konumlandırırken, geçici alan içerisindeki yapılar da kendi doğaları gereği geçici alanı zorlamaktadırlar. Bunun sonucunda geçici alan varlığını devam ettirmek için devamlı söylem üretmek durumunda kalmaktadır (tartışmaların çıkması ve indirgemeci yaklaşımın devamlı cevap üretmesi). Fakat bu durum kendi gücünün zamanla azalmasına ve asıl alanın, geçici alanı kendi içerisine çekmesine neden olmaktadır (eleştirel realizmin temelleri ile anarşik sistem içerisindekilerin uyumu).

Ayrıca disiplindeki tartışmalara ER ile açıklayabilmenin nedeni, her bir tartışmada tercih edilen potansiyel çözüm noktalarının her biri temelde kendinden önceki durumun ve bileşenlerin özlerini taşımasıdır. Çünkü her bir çatallanma noktası bir aşma noktasıdır. Buradaki aşım muhafaza etmek; ikincisi, eşit biçimde sona erdirmektir. Bu nedenle aşılan her şey muhafaza edilirken yani sadece varlığını

anlık yitirilmişken, temelde yok olmadığından geçmişinden parçalar taşımaktadır (Hegel, 2014, ss. 109-110). Başka bir deyişle, epistemolojik yaklaşımlar bile temelde ontolojik bir gerçeğe dayanmaktadır. Burada tahayyül edilen ontolojik gerçekte birden fazla birbirleriyle uyumlu bileşenlerin uyumlu şekilde hareket etmesiyle var olmaktadır. Dolayısıyla gerçeğe bilimsel olarak yaklaşıldığında izlediğin yol sonucunda gerçeği ulaştıran bileşenlerden bir veya birkaçına yaklaşılması kaçınılmazdır. Bundan dolayıdır ki ER, pozitivizme karşı değildir. Bunun yansıması olarak aşağıdakileri söylemek hata olmayacaktır.

- Ontolojik anlamda gerçek, hangi bakış açısıyla incelenirse incelenir, bakış açısının kısıtlılığında dahi içinde barındırdığı değişmez yanları sebebiyle varlığını korumaktadır.
- Yaşadığımız dünyanın katmanlı olmasından dolayı hiç bir zaman gerçeğe ulaşamayabiliriz. Fakat gerçek, mevcut olağan bilim katılaştığında kendini farklı bir zeminde yine ve yeniden tanımlanacak şekilde ortaya koyma eğilimine sahiptir.
- Olağan bilim içerisinde de gerçeğin farklı bileşenlerini bulmak olasıdır. Fakat bu olağan bilimin katılaşmasına engel olmadığı gibi, ilerleyen zaman içerisinde olağan bilimin hala söylem üretme gücünden dolayı geçerliliğini bazı alanlarda korumasına yardımcı olmaktadır.

ER, karmaşık uyabilen sistemlerin oluşturduğu çatallanmaları görmezden gelmediği için bunların her birine karşı gerekli düzenlemeyi yapabilme yetisini öngörülü kişilere sunabilmektedir. Başka bir deyişle, indirgemeci yaklaşımın sunduğu dikotomileri farklı seçenekleri ortaya koyarak aşabilme yetisine sahiptir.

Kaynakça

- Akbay, O. S. (2011). Küresel Finansal Krizin Kökenleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2011(2), 1-13.
- Archer, M. S. (Eylül 2010). Routine, Reflexivity, and Realism. *Sociological Theory*, 28(3), 272-303. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9558.2010.01375.x>.
- Archer, M. S. (2000). *Being Human: The Problem of Agency*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Ashby, W. R. (1962). Principles of the self-organizing system. H. Von Foerster ve Jr. G.W Zopf (Ed.). *Principles of Self-Organization: Transactions of the University of Illinois Symposium* içinde (ss. 255-278). New York: Pergamon Press.
- Baştürk, E. (2012). Michel Foucault'da liberalizm eleştirisi: İktidar, yönetimsellik ve güvenlik. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 65-78.
- Bayar, F. (2008). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye. *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, (32), 25-34.
- Bekenstein, J. D. (2019). *Kütle Çekim, Kara Delikler ve Bilgi Üzerine*. (C. Oran, Çev). İstanbul: Ginko Kitap.
- Bhaskar, R. (2020). Critical Realism and the Ontology of Persons. *Journal of Critical Realism*, 19(2), 113-120. <https://doi.org/10.1080/14767430.2020.1734736>.
- Bhaskar, R. (2018). *Gerçekçi Bilim Teorisi*. (S. Oğuz, Çev). Ankara: Akılçelen Kitaplar.
- Bhaskar, R. (2017). *İnsan Bilimlerinin Felsefi Eleştirisi: Natüralizmin Olanaklılığı*. (V. S. Öğütle, Çev). Ankara: Nika Yayınevi.
- Biersteker, T. (2022). Quantum Pedagogy: Teaching Copenhagen and Discovering Affinities with Dialectical Thinking in International Relations. James Der Derian ve Alexander Wendt (Eds.). *Quantum International Relations: A Human Science for World Politics* içinde (s. 197-213) New York: Oxford University Press.
- Buckley, W. (1968). Society as a Complex Adaptive System. W. Buckley (Ed.). *Modern Systems Research for the Behavioral Scientist* içinde (s. 490-513). Chicago: Aldine Publishing Company.

- Byrne, D. (1998). *Complexity Theory and The Social Sciences: An Introduction*. London; New York: Routledge.
- De Carvalho, B., Leira, H. ve Hobson, J. M. (Mayıs, 2011). The Big Bangs of IR: The Myths That Your Teachers Still Tell You about 1648 and 1919. *Millennium: Journal of International Studies*, 39(3), 735-58. <https://doi.org/10.1177/0305829811401459>.
- Chanda, N. (2009). *Küreselleşmenin Sıradışı Öyküsü: Tacirler, Vaizler, Maceraperestler ve Savaşçılar Globalizmi Nasıl Şekillendirdiler*. (D. Cenkçiler, Çev). Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı.
- Clinton, B. (1998). *Adress by The President of The United States*. The Fiftieth Annual Meeting of the Board of Governors of the IMF. Washington DC.
- Danermark, B. (Ağustos 2019). Applied Interdisciplinary Research: A Critical Realist Perspective. *Journal of Critical Realism*, 18(4), 368-382. <https://doi.org/10.1080/14767430.2019.1644983>.
- Danermark, B., Ekström, M., Jakobsen, L. ve Karlsson, J. C. (2018). *Toplumu Açıklamak: Sosyal Bilimlerde Eleştirel Realizm*. (Ü. Tatlıcan, Çev). Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Denbigh, K. G. (1989). Note on Entropy, Disorder and Disorganization. *The British Journal for the Philosophy of Science*, 40(3), 323-332.
- Dolu, O. (2010). *Suç Teorileri: Teori, Araştırma, ve Uygulamada Kriminoloji*. Ankara: Seçkin Yayıncılık..
- DPT. (2000). *Küreselleşme Özel İhtisas Raporu*. Özel İhtisas. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı.
- Farazmand, A. (1999). Globalization and Public Administration. *Public Administration Review*, 59(6), 509-22. <https://doi.org/10.2307/3110299>.
- Friedman, T. L. (2003). *Lexus ve Zeytinağacı: Küreselleşmenin Geleceği* (3. baskı.). İstanbul: Boyner Yayınları.
- Fukuyama, F. (2005). *21'inci Yüzyılda Dünya Düzeni ve Yönetişim*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gilpin, R. (2017). *Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politikası*. 5. Baskı. (M. Duran, S. Oktay, M. K. Ceyhan, ve G. Polat, Çev). Ankara: Kripto.
- Groff, R. (2013). *Ontology Revisited: Metaphysics in Social and Political Philosophy*. London ve New York: Routledge.

- Hegel, G. W. F. (2014). *Mantık Bilimi*. 2. baskı. (A. Yardımlı, Çev). İstanbul: İdea Yayınevi.
- Jackson, R. H. ve Sorensen G. (2013). *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*. Oxford: Oxford University Press.
- Kahler, M. (2018). Inventing International Relations: International Relations Theory After 1945. M. W. Doyle ve G. J. Ikenberry (Ed.). *New thinking in international relations theory* içinde (s. 34-82). New York: Routledge.
- Kara, T. (2011). Chicago Okulu: Chicago'ya Özgü Bir Perspektif. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3(22), 367-383.
- Kavalski, E. (2012). Waking IR Up from Its 'Deep Newtonian Slumber'. *Millennium: Journal of International Studies*, 41(1), 137-50. <https://doi.org/10.1177/0305829812451717>.
- Kavalski, E. (2007). The fifth debate and the emergence of complex international relations theory: notes on the application of complexity theory to the study of international life. *Cambridge Review of International Affairs*, 20(3), 435-454. <https://doi.org/10.1080/09557570701574154>.
- Kissinger, H. (2018). How the Enlightenment Ends. <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2018/06/henry-kissinger-ai-could-mean-the-end-of-human-history/559124/> (Erişim Tarihi: 8 Eylül 2018).
- Köse, Ö. H. (2003). Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü. *Sayıştay Dergisi*, (49), 3-46.
- Kuhn, T. S. (2014). *Bilimsel Devrimlerin Yapısı*. 9. Baskı. (N. Kuyaş, Çev). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Kurki, M. (2008). *Causation in international relations: reclaiming causal analysis*. Cambridge ; New York: Cambridge University Press.
- Kurki M. ve Wight, C. (2013). International Relations and Social Science. T. Dunne, M. Kurki ve S. Smith (Ed.). *International Relations Theories: Disciplines and Diversity*. 3. baskı. içinde (s. 14-34). Oxford: Oxford University Press.
- Lapid, Y. (1989). The Third Debate: On the Prospects of International Theory in a Post-Positivist Era. *International Studies Quarterly*, 33(3), 235-254. <https://doi.org/10.2307/2600457>.
- Lukacs, J. (2018). *Modern Çağın Sonu*. (İ. Kapaklıkaya, Çev). İstanbul: Ketebe.

- Mason, P. S. (Nisan, 2015). Does Quantum Theory Redefine Realism? The Neo-Copenhagen View. *Journal of Critical Realism*, 14(2), 137-163. <https://doi.org/10.1179/1572513814Y.0000000009>.
- Masson, P. (2001). *Globalization: Facts and Figures*. Washington DC: IMF.
- Maxfield, R. R. (1997). Complexity and Organization Management. D. S. Alberts ve T. S. Czerwinski (Ed.). *Complexity, Global Politics, and National Security* içinde (s. 78-98). Washington DC: National Defense University.
- McIntosh, C. (2020). Writing Quantum Entanglement into International Relations: Temporality, Positionality, and the Ontology of War. *Millennium. Journal of International Studies*, 49(1), 162-74. <https://doi.org/10.1177/0305829820971688>.
- Mingers, J. (2011). The Contribution of Systemic Thought to Critical Realism. *Journal of Critical Realism*, 10(3), 303-330. <https://doi.org/10.1558/jcr.v10i3.303>.
- Mitleton-Kelly, E. (1997). *Organisation as co-evolving complex adaptive systems*. British Academy of Management Conference. London.
- Navon, E. (2001). The 'Third Debate' Revisited. *Review of International Studies*, 27(4), 611-625.
- Özcan, M. (2014). Aristoteles ve Metafizik. *Cogito*, (78), 165-206.
- Özlük, E. (2019). Uluslararası İlişkiler Disiplininin Doğuşu, Kimliği, ve Sonuçları. Ş. Kardaş ve A. Balcı (Ed.). *Uluslararası İlişkilere Giriş*. 9.baskı içinde (s. 103-118). İstanbul: Küre Yayınları.
- Patomäki, H. (2003). *After International Relations: Critical Realism and the (Re) Construction of World Politics*. London: Routledge.
- Patomaki, H. ve Wight, C. (Haziran 2000). After Postpositivism? The Promises of Critical Realism. *International Studies Quarterly*, 44(2), 213-237. <https://doi.org/10.1111/0020-8833.00156>.
- Poincare, H. (1964). *Bilim ve Metot*. (H.R. Atademir ve S. Ölçen, Çev). İstanbul: MEB Basımevi, 1964.
- Rathbun, B. C. (2007). Uncertain about Uncertainty: Understanding the Multiple Meanings of a Crucial Concept in International Relations Theory. *International Studies Quarterly*, 51(3), 533-57. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2478.2007.00463.x>.

- Salter, M. B. (2022). Quantum Sovereignty + Entanglement. in International Relations. James Der Derian ve Alexander Wendt (Eds.). *Quantum International Relations: A Human Science for World Politics* içinde (s. 262-279) New York: Oxford University Press.
- Sander, O. (2013). *Siyasi Tarih (1918-1994)*. 22. baskı. Ankara: İmge Kitabevi.
- Sander, O. (2013). *Siyasi tarih: ilkçağlardan 1918'e*. 25. baskı. Ankara İstanbul: İmge Kitabevi.
- Schmidt, B. C. (2006). Epilogue. K. E. Jorgensen ve T. B. Knudsen (Ed.). *International Relations in Europe: Traditions, perspectives and destinations* içinde (s. 253-269). London ; New York: Routledge.
- Schmidt, B. C. (2013). On the History and Histography of International Relations. W. Carlsnaes, T. Riise, ve B. A. Simmons (Ed.). *Handbook of International Relations 2. bs.* içinde (s. 3-28). London: Sage.
- Semiz, İ. (2018). Stephen Hawking ve ikinci karadelik devrimi. *Bilim ve Gelecek Dergisi*, (170), 4-9.
- Smith, S. (1996). Positivism and beyond. S. Smith, K. Booth, ve M. Zalewski (Ed.). *International theory: positivism and beyond* içinde (s. 11-44). Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Sürücü, H. (2022). Terörizm Olgusuna Eleştirel Realizm Perspektifinden Dalga Parçacık İkiliği Aracılığıyla Ontolojik Bakış. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 13(2), 80-101. <https://doi.org/10.18354/esam.1104788>.
- Sürücü, H. (2021). Terörizm Olgusuna Schrödinger'in Kedisi Olarak Bakmak. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(13), 375-413. <https://doi.org/10.32739/uskudarsbd.7.13.94>.
- Şatana, N. S. (2015). Uluslararası İlişkilerde Bilimsellik, Metodoloji ve Yöntem. *Uluslararası İlişkiler*, 12(46), 11-33.
- Tahko, T. E. (2021). *Unity of Science*. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781108581417>.
- Teschke, B. (2003). *The Myth of 1648: Class, Geopolitics, and The Making of Modern International Relations*. London ; New York: Verso.
- Topaloğlu, A. (2005). Tümelemler Sorunu, Nominalizm ve Din. *Felsefe Tartışmaları*, 34, 53-66.

- Toye, J. (2013). Keynes'in Kalkınma İktisadı için Önemi. F. Şenses (Ed.). *Neoliberal Küreselleşme ve Kalkınma Seçme Yazılar* içinde (s. 31-61). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vasquez, J. A. (1998). *The power of power politics: from classical realism to neotraditionalism*. Cambridge, UK; New York: Cambridge University Press.
- Wæver, O. (1996). The rise and fall of the inter-paradigm debate. S. Smith, K. Booth, ve M. Zalewski (Ed.). *International Theory* içinde (s. 149-185). Cambridge: Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511660054.009>.
- Willoughby, W. W. (1918). The Juristic Conception of the State. *American Political Science Review*, 12(2), 192-208.
<https://doi.org/10.2307/1943598>.
- Wilson, P. (1998). The myth of the 'First Great Debate'. *Review of International Studies*, 24, 1-15.
- Yalvaç, F. (2019). Eleştirel gerçekçilik ve uluslararası ilişkiler: 'gözlemlenemeyen' ve 'altta yatan yapılar' tartışması.
<https://kureselcalismalar.com/elestirel-gercekcilik-ve-uluslararasi-iliskiler-gozlemlenemeyen-ve-altta-yatan-yapilar-tartismasi/> (Erişim Tarihi: 27 Şubat 2021).
- Yalvaç, F. (2011). Uluslararası İlişkiler Kuramında Anarşi Söylemi. *Uluslararası İlişkiler*, 8(29), 71-99.
- Yalvaç, F. (2014). Uluslararası İlişkilerde Teori Kavramı ve Temel Teorik Tartışmalar. R. Gözen (Ed.). *Uluslararası ilişkiler teorileri* içinde (s. 31-65). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yılmaz, S. (2007). *21'inci Yüzyılda Güvenlik ve İstihbarat*. İstanbul: Milenyum Yayınları.
- Zohar, D. (2018). *21. Yüzyılda Liderlik*. İstanbul: The Kitap.

Etik Beyanı: Yazar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan etmektedir. Bilimsel etik konuları ile ilgili aksi bir durumun tespiti halinde tüm sorumluluk çalışmanın yazarlarına ait olup, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu bulunmamaktadır.

An Assessment in terms of Critical Realism: Does the Discipline of International Relations have Hair?

Extended Abstract

1. Introduction

Although international relations (IR), as a discipline, was born after the First World War as a field of study, it is based on Ancient Greece and even much earlier in terms of the issues it contains. Various opinions have emerged over time in order to systematically prosecute the studies carried out at the point where IR has come from the past to the present, and to have a common language in terms of ontology and epistemology, methodology and terminology. Many such issues in the literature have been examined in the Great Debates since today. But it is still no consensus on these.

2. Method

The paper is to explain the great debates accepted as given in the discipline of international relations, the first four debates with the concept set of the fifth debate. It argues that great debates stem from the world brought to the fore by the Humean perspective, which adapts Newtonian mechanics to its own thought, uniformizing the discipline. In other words, actual or emerging events and facts have been interpreted with the influence of the discourse formed by positivism's causality and control mechanisms after ontological fallacy and the reduction of ontology to epistemology. To prove this assertion, the concept set of complexity and quantum theories compatible with critical realism has been used in the steps of explanatory research. In this research method, the issue is re-concretized in the intransitive dimension by moving from the intransitive dimension to the transitive dimension, revealing the mechanisms or structures that cause the issue after being subjected to a series of processes. At this paper, it was seen that the first four of the Great Debates could be explained with the concepts set in question and the possibility of approaching the literature from a different perspective with explanatory research steps. In addition, the use of concepts from different disciplines supported ontologically the unity of science.

3. Evaluation and Discussion

The answer to the question of whether the positivist approach rendered the discipline had no hair by making the existing complex adaptive structures, the uncertainty created by anarchy, its own space (temporal space) in the real space in which co-evolution took place, and whether the progress of the discipline was able to be re-defined in terms of these debates, regardless of the structure that led to the first four debates, was put forward with the explanatory research method in the context of critical realism. By using the quantum and the black hole as metaphors of and their characteristics helped to reveal the parts that had been overshadowed in the Great Debates in this paper. In this way, by approaching the great debates differently, put it differently, the reduction of ontology to epistemology and ontological fallacy, it has been shown that the underlying issues are more influential than one might think.

4. Conclusion

In the context of the main question of this study, CR underlined focusing on the whole process instead of looking at each of the discussions separately. Thus, it showed that points that the reductionist approach could not see or ignored actually surfaced in the later periods when it explained the discussions. Moreover, it would not be a mistake to say the following in the study specific.

- The truth in the ontological sense, no matter from which point of view it is analyzed, preserves its existence due to its unchanging aspects even in the limitation of the point of view.
 - Due to the layered nature of our world, we may never reach the truth. But the truth tends to reveal itself on a different ground in a way to be re-defined repeatedly even when the existing ordinary science becomes rigid.
 - It is possible to find different components of truth within ordinary science. However, this does not prevent the solidification of ordinary science but rather helps ordinary science to maintain its validity in some areas due to its power to produce discourse over time.
- In particular, the method used in the perspective of critical realism does not ignore the bifurcations created by complex adaptive systems, and therefore, it can offer foresighted individuals the ability to make the necessary adjustments against each of them. In other words, by setting out different options CR can overcome the dichotomies presented by the reductionist approach through deciphering by various scientific methods in own context and by this perspective not only opening the the window of opportunity in order to explain the unknowns of the unknown but also can catch the chance to support of the unity of science ontologically.